

Predatie van roofvogels door andere roofvogels in het Noord-Kennemerlands Duin

Jos A. Vroege

In het vorige nummer van De Takkeling verscheen *De Buizerd en de Boomarter*, een eerste stuk over twaalf jaar roofvogelonderzoek in de duinen bij Castricum. In dit nummer een tweede bijdrage: over predatie van roofvogels door andere roofvogels⁵.

Boomvalk *Falco subbuteo*

Bijna twintig jaar geleden verscheen de *Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels* (Bijlsma 1993). Dit boek is voor een belangrijk deel gebaseerd op gegevens verzameld door leden van de Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland, de voorloper van de huidige Werkgroep Roofvogels Nederland. Behalve de gegevens waarop het is gebaseerd, zijn ook de foto's in dit boek voor een belangrijk deel afkomstig uit het noorden en het oosten van Nederland. De foto's van de Boomvalk vormen daarop een uitzondering. Daarvan is een flink deel gemaakt in het Noordhollands Duinreservaat, door Huub Huneker.

In het jaar dat Rob Bijlsma zijn ecologische atlas uitbracht, deden Bart Veenstra en Rob Vogel in opdracht van de terreinbeheerders (PWN en Staatsbosbeheer) veldwerk voor broedvogelinventarisaties van het Noordhollands Duinreservaat en Boswachterij Schoorl, het werkterrein van de in 1994 opgerichte Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin (RNKD). In dit gebied (7189 ha) werden door hen 18 territoria van de Boomvalk vastgesteld (Levering 2011). Hiervan waren er 2 te vinden in gebied Castricum (1058 ha), het gebied waarin ik nu twaalf jaar als lid van de RNKD actief ben.

In 2000, het eerste jaar waarin ik meewerkte aan het roofvogelonderzoek, was het aantal territoria van de Boomvalk in de duinen tussen Camperduin en Wijk aan Zee inmiddels teruggelopen tot 4. Daarvan bevond zich er 1 in gebied Castricum. Dat bleef zo tot 2005. Vanaf dat jaar werden van de Boomvalk in gebied Castricum niet meer dan 0-1 territoria en in het werkgebied van de RNKD als geheel niet meer dan 0-2 territoria vastgesteld. Net als bij de Torenvalk, die in het duingebied ten noorden van Egmond nog wel jaarlijks in een nestkast broedt⁶, zijn dit (vrijwel) uitsluitend 'jachtterritoria' (Levering 2011). Het laatste succesvolle broedgeval van de Boomvalk

---

⁵ Voor een overzichtartikel op dit gebied, waarin de Boomvalk en de Sperwer als prooi-soorten opvallend genoeg ontbreken, zie Sergio & Hiraldo (2008).

⁶ In de periode 1995-2000 waren in nestkasten ten noorden van Egmond jaarlijks (vrijwel) steeds 2 succesvolle broedgevallen van de Torenvalk; in de periode 2001-11 steeds 1 succesvol broedgeval (Levering 2011). Vanaf 1995 waren er verder 3 succesvolle broedgevallen in gebied Heemkerk: in 1995 in een spar aan de noordzijde van het Grote Stuk, in 1996 in een nestkast, en in 1999 in een vlier in het buitenduin (Levering & Vlugt 1995; Knijnsberg *et al.*, 1996; Levering & Vlugt 1999; H.

in gebied Castricum was in 1997 (Knijnsberg *et al.* 1997) en in het werkgebied van de RNKD als geheel in 1998 (Knijnsberg *et al.* 1998). Bij mijn eerste ronde langs bestaande roofvogelnesten in gebied Castricum kreeg ik van de Boomvalk dan ook niet meer te zien dan een nest op de Papenberg waarin twee jaar daarvoor een mislukte broedpoging was gedaan⁷.

Toch heb ik de afgelopen twaalf jaar wel succesvolle broedgevallen van de Boomvalk meegemaakt. Dat waren echter broedgevallen in het buitengebied rond de bebouwde kom van Castricum en niet in het duingebied, het werkterrein van de RNKD. Over de lotgevallen van de Boomvalken in het buitengebied van Castricum, en sinds kort ook Uitgeest, wordt door Henk van der Leest (2009, 2010, 2011, 2012) de afgelopen jaren in De Winterkoning verslag gedaan. En door Rolf Roos is over een broedgeval van de Boomvalk in 2004 in de Oosterbuurt een prachtige, korte film gemaakt. Daarop is onder andere te zien hoe een dode, jonge Boomvalk door een van de andere jongen in het nest wordt opgegeten.

Havik *Accipiter gentilis*

De Boomvalken van het Noordhollands Duinreservaat waren acht jaar later als broedvogel uit het werkgebied van de RNKD verdwenen. Ook van mislukte broedgevallen van de Boomvalk was vanaf 2001 in dit gebied geen sprake meer (Dekkers 2001). De verdwijning van de Boomvalk als broedvogel uit de duinen tussen Camperduin en Wijk aan Zee heeft waarschijnlijk voor een belangrijk deel te maken met de opkomst van de Havik⁸. In 1993 werden in het Noordhollands Duinreservaat en Boswachterij Schoorl slechts 9 territoria van de Havik vastgesteld. In 2000, het jaar dat in de duinen tussen Camperduin en Wijk aan Zee door de Boomvalk een laatste, mislukte broedpoging werd gedaan, was het aantal territoria van de Havik inmiddels gegroeid tot 25. Tot 2009 schommelde het aantal territoria van de Havik in het werkgebied van de RNKD tussen de 21 en 25. Daarna viel het aantal territoria terug naar 17-20 in 2009-11 (Levering 2011).

In gebied Castricum werden in 2000, het eerste jaar dat ik daar als roofvogelaar actief was, 3 territoria van de Havik vastgesteld: 1 in het noordelijk, 1 in het zuidoostelijk en 1 in het zuidwestelijk deel van het gebied (Tabel 1). In het noordelijk deel van het gebied werd dat jaar een nieuw nest gebouwd. Daarop werd tweemaal 4 jaar met

---

Huneker pers. med.). Op 4 juli 1993 werd door Huub Huneker in een den langs de Reservaatweg ook nog een nest met 5 jonge Torenvalken gevonden, alle nog in het dons.

⁷ De Papenberg is een hoog duin in de binnenduinstrand bij Castricum van waaruit gebied Castricum vrijwel geheel is te overzien.

⁸ Koning (2010a) geeft aan dat de Boomvalk in Noord-Holland het sterkst achteruit is gegaan in de gebieden waar nu de hoogste dichtheden van Havik én Buizerd worden vastgesteld. Bij de sterke afname van de Torenvalk in een aantal gebieden in Noord-Holland kan de Havik eveneens een belangrijke rol hebben gespeeld (Koning 2010b). Ook Bijlsma *et al.* (2001) brengen verschillen in broeddichtheid van Torenvalken onder andere in verband met predatiedruk: 'vooral' van de Havik, 'in toenemende mate' ook van de Buizerd.

succes gebroed (2000-03 en 2005-08). Daarna waren in dit deel van ons gebied geen succesvolle broedgevallen meer. In het zuidwestelijk deel van gebied Castricum werd 3 jaar met succes gebroed op een nest dat ook daarvoor al 2 jaar met succes was gebruikt (1998-2002). Daarna verhuisden de Haviken in dit territorium voor drie jaar naar een nest dat in 2002 was gebouwd, maar toen nog niet in gebruik werd genomen (2003-05). In 2006 werd eenmalig gebruik gemaakt van een buizerdnest. Op 18 maart 2006 werd op een ander buizerdnest in de nabijheid van het in 2003-05 gebruikte haviknest een Boommarter aangetroffen (Vroege 2012). Had deze Boommarter ook het haviknest bezocht? En was dat de reden dat het hier, net als bij het nest van de Buizerd, nooit meer tot een succesvol broedgeval kwam? In 2007 keerde het havikpaar terug naar het nest dat ook al in 1998-2002 bezet was geweest. Daarna was het in dit territorium gedaan met de succesvolle broedgevallen. In dit laatste jaar werden door Henk Levering filmbeelden gemaakt. Dat gebeurde met een camera die, in overleg met de PWN, al in de winter van 2003 in een boom naast dat nest was opgehangen! De conclusie lijkt voor de hand te liggen: Haviken houden niet van pottenkijkers. Dat het de camera is geweest die het havikpaar in 2003 deed besluiten om het al in 2002 gebouwde nest in gebruik te nemen, is echter niet waarschijnlijk. Dat ten behoeve van de drinkwatervoorziening in de weken voor de eileg in de onmiddellijke nabijheid van het nest nog werkzaamheden werden uitgevoerd, kan hierbij wél een rol hebben gespeeld.

Anders dan in het noordelijk en zuidwestelijk deel was in 2000 in het zuidoostelijk deel van ons gebied, in het op korte afstand van het duin gelegen Krengebos, sprake van een mislukt broedgeval van de Havik. Op 15 mei werden bij de nestcontrole met een camera op een lange stok in het nest vier eieren aangetroffen. Op 10 juni bleek het nest leeg te zijn. In de tussentijd was door spelende kinderen onder de nestboom een hut gebouwd. Vanaf 2002 begon de Havik in het zuidoostelijk deel van ons gebied aan een opmars. Vanaf dat jaar werd in het zuidoosten en midden van ons gebied 4 jaar op rij succesvol gebroed (2002-05). Dat gebeurde steeds op een ander nest, in een ander deel van het gebied. In deze periode was in gebied Castricum steeds sprake van drie succesvolle broedgevallen van de Havik. Alleen in 2004, toen de Havik in het noordelijk deel ontbrak, was dat niet het geval. Het nest van het havikpaar uit het zuidoostelijk deel van ons gebied, bevond zich toen midden in ons gebied. Vanaf 2009, het jaar waarin in het noordelijk (en zuidwestelijk) territorium niet meer succesvol werd gebroed, is dát het nest dat door de Havik in gebied Castricum wordt gebruikt. Ook in 2007 en 2010 waren er nog succesvolle broedgevallen van de Havik in het zuidoostelijk deel van ons gebied, en wel in het Krengebos en in de binnenduinstrand. In 2007 waren er dus andermaal drie succesvolle broedgevallen. Het nest uit 2010 werd, een unicum in het zuidoostelijk deel van ons gebied, in 2011 opnieuw gebruikt. Ook dat jaar werd door spelende kinderen in de nabijheid van het nest echter een hut gebouwd. Op 3 mei werden bij de nestcontrole met de camera in het nest drie eieren aangetroffen. Op 21 mei vonden wij de hut en bleek het nest te zijn verlaten.

Tabel 1. Succesvolle (S) en mislukte (M) broedgevallen van de Havik in de periode 2001-11 in het noorden, midden, zuidoosten en zuidwesten van gebied Castricum. De nummers verwijzen naar het nest waarop werd gebroed. *Breeding success (S=successful, M=failed) of Goshawk in four sectors of the dunes of Noord-Holland in 2000-11. Numerals specify nests.*

Jaar Year	Noord North	Midden Central	Zuidoost Southeast	Zuidwest Southwest
2000	S2	-	M3	S1
2001	S2	-	-	S1
2002	S2	-	S4	S1
2003	S2	-	S5	S6
2004	-	S7	-	S6
2005	S2	-	S8	S6
2006	S2	-	-	S9
2007	S2	-	S10	S1
2008	S2	-	-	-
2009	-	S7	-	-
2010	-	S7	S11	-
2011	-	S7	M11	-

Uit deze resultaten kunnen we de conclusie trekken dat havikterritoria in het noordelijk en zuidwestelijk deel van gebied Castricum vanaf 2009 zijn vervangen door één territorium met een nest midden in het gebied. Wellicht heeft dit, net als bij de Buizerd (Vroege 2012), te maken met een beperktere hoeveelheid voedsel. In het zuidoostelijk deel van het gebied blijkt nog wel plaats te zijn voor een tweede territorium. Deze Haviken foerageren, behalve in het duin, ook in de polder. Broeden in het zuidoostelijk deel van gebied Castricum brengt echter wel risico's met zich mee, zeker als dat gebeurt in de binnenduinrand of het Krengenbos; in de afgelopen twaalf jaar werden 2 van de 4 haviknesten die zich daar bevonden waarschijnlijk door spelende kinderen verstoord.

Sperwer *Accipiter nisus*

Net als bij de Boomvalk is ook bij de Sperwer in het duingebied tussen Camperduin en Wijk aan Zee sprake van een afname. En net als bij de Boomvalk wordt deze afname in verband gebracht met de opmars van de Havik (Koning 2010a, 2010c). De cijfers zijn in het geval van de Sperwer echter minder eenduidig. In de periode 1993-95 werden in het werkgebied van de RNKD jaarlijks 20-22 territoria van de Sperwer vastgesteld. In de jaren daarna (1996-98) was sprake van een terugval naar 14-16 territoria. Dat zou te maken kunnen hebben met de opmars van de Havik. In de periode 1999-2001 werden in de duinen tussen Camperduin en Wijk aan Zee echter 21-26 territoria van de Sperwer vastgesteld, een recordaantal op het moment dat de Havik in dit gebied ook zijn voorlopige maximum bereikte. Daarna was sprake van een geleidelijke afname: 18-20 in 2002-03, 14-16 in 2004-05, 12-13 in 2006-08 en 9-11 in 2009-11 (Levering 2011). Anders dan bij Boomvalk, die als broedvogel uit het

werkgebied van de RNKD verdween toen de Havik nog bezig was met zijn opmars, werd de afname van het aantal territoria van de Sperwer dus pas ingezet toen de Havik al 'maximaal' vertegenwoordigd was. En anders dan de Boomvalk is de Sperwer ook niet als broedvogel uit de duinen tussen Camperduin en Wijk aan Zee verdwenen.

Hoe deze verschillen te verklaren? Boomvalken bouwen zelf geen nest, maar maken gebruik van nesten van andere vogels, vaak Zwarte Kraaien. Die nesten zitten meestal in de kruin van een boom: een plek met goed uitzicht over de omgeving. Door de opmars van de Havik zullen in de duinen waarschijnlijk minder nesten van Zwarte Kraaien beschikbaar zijn: kraaiachtigen behoren immers tot de belangrijkste prooien van de Havik (Bijlsma 1993, 2011). Een goed zicht over de omgeving heeft bovendien een keerzijde: een nest in de kruin van een boom zit ook voor predatoren op een opvallende plek. Dat Boomvalken bij de opmars van de Havik in de duinen zijn uitgeweken naar het buitengebied is dan ook heel voorstelbaar: kraaiennesten daar bevinden zich op grotere afstand van de havikterritoria en Haviken die jagen in de polder zullen van daaruit eerder worden opgemerkt⁹.

Sperwers bouwen in de regel zelf een nest. Die nesten, in het duingebied vaak in sparrenbosjes, zijn vaak lastiger te vinden dan nesten van Boomvalken. De volwassen vogels zijn tijdens het broedseizoen minder luidruchtig dan Boomvalken. De laatste jaren wordt in het duin ook met enige regelmaat gebroed in loofpercelen, vaak in klimop. Die nesten zijn helemaal lastig te vinden. De kans dat een nest door ons wordt gemist, is bij de Sperwer dan ook relatief groot. Zou de toename van de Sperwer in de periode 1999-2001 te verklaren zijn doordat Sperwers hun nest beter verstoppelen en zich minder opvallend gedragen?¹⁰ Of zou in die jaren sprake zijn geweest van een voedselpiek voor de Havik, gevolgd door voedselschaarste in de jaren daarna? Uit onderzoek in Drenthe en op de Veluwe blijkt dat bij een schaarste aan middelgrote vogels als duiven sprake is van een verhoogde predatiedruk door de Havik op (andere) roofvogels en uilen. Sperwers en Ransuilen behoren tot de belangrijkste slachtoffers (Bijlsma 1993; Bijlsma *et al.* 2001; Rutz & Bijlsma 2006).

In gebied Castricum werden in 1993 door Bart Veenstra 5 territoria van de Sperwer vastgesteld. In de afgelopen twaalf jaar waren dat er jaarlijks 6 in 2000-01, 3-4 in 2002-09 en 5-6 in 2010-11 (Levering 2011)¹¹. Gezien de afname van het aantal territoria van de Sperwer in het werkgebied van de RNKD als geheel wordt gebied Castricum steeds meer het bolwerk van de Sperwer in de duinen tussen Camperduin en Wijk aan Zee. Het aantal succesvolle broedgevallen van de Sperwer dat in gebied

---

⁹ Ook in 1993 werd door de Boomvalk echter al gebroed in het buitengebied rond Castricum. Huneker (1994) maakt melding van broedgevallen bij het viaduct langs de Zeeweg en langs de provinciale weg naar Uitgeest, waar ook in de afgelopen twaalf jaar broedgevallen hebben plaatsgevonden. In zijn artikel vertelt hij verder hoe in 1992 de Havik zich vestigde bij de Kruisberg, in gebied Heemskerk, en de Boomvalken, die daar al vanaf tenminste 1986 broedden, naar elders in het NHD vertrokken.

¹⁰ De indruk bestaat dat Sperwers in de buurt van het nest minder luidruchtig zijn geworden. Ook Bijlsma heeft de indruk dat 'de kleinere roofvogels stiller worden'. En: 'Bij mij is dat zelfs al het geval met buizers!'.

¹¹ In 5 van de 51 sperwerterritoria die in de periode 2000-11 in gebied Castricum werden vastgesteld, werd geen nest gevonden. In een van die territoria was in 2009 sprake van 2 nesten: 1 waarop eerst een mislukte broedpoging werd gedaan en 1 waarop vervolgens met succes jongen werden groot gebracht.

Castricum werd vastgesteld, bedroeg de afgelopen twaalf jaar: 3-4 in 2000-2002, 1-2 in 2003-2010 en 3 in 2011 (Tabel 2).

Tabel 2. Aantal succesvolle broedgevallen van Sperwer, Havik, Buizerd en van het buizerd-vrouwje Choco en haar partner in 2001-11 in gebied Castricum. *Number of successful breeding attempts of Sparrowhawk, Goshawk, Buzzard and one particular Buzzard pair (female Choco) in the study area in 2000-11.*

Jaar <i>Year</i>	Sperwer <i>A. nisus</i>	Havik <i>A. gentilis</i>	Buizerd <i>B. buteo</i>	Buizerd (Choco) <i>B. buteo (Choco)</i>
2000	3	2	4	0
2001	4	2	2	0
2002	3	3	3	0
2003	2	3	7	0
2004	2	2	6	1
2005	2	3	7	1
2006	2	2	9	1
2007	1	3	8	1
2008	2	1	8	1
2009	2	1	5	1
2010	2	2	6	0
2011	3	1	3	0

Opvallend is de (negatieve) samenhang met het aantal succesvolle broedgevallen van de Buizerd: 2-4 in 2000-2002, 5-9 in 2003-2010 en 3 in 2011 (Vroege 2012). De Pearson correlatie tussen het aantal succesvolle broedgevallen van de Sperwer en het aantal succesvolle broedgevallen van de Buizerd in gebied Castricum in de periode 2000-2011 bedraagt maar liefst -0.86 ! Ondanks de kleine steekproef ($N=12$) is die correlatie statistisch significant. De correlatie tussen het aantal succesvolle broedgevallen van de Sperwer en het aantal succesvolle broedgevallen van de Havik is slechts -0.20 en niet statistisch significant. Opvallend is ook de correlatie van -0.67 tussen het aantal succesvolle broedgevallen van de Sperwer en de score die aangeeft of 'Choco', de Buizerd waarvan eerder in dit tijdschrift een kort profiel werd geschetst (Vroege 2012), al dan niet met succes jongen grootbracht¹². Ook deze correlatie is statistisch significant. Betekent dit dat de Buizerd een belangrijker rol vervult in het broedsucces van de Sperwer dan tot dusver werd aangenomen? Was het één buizerdpaar, Choco en haar partner(s), dat in de periode 2004-09 het broedsucces van de Sperwers in (het zuidelijk deel van) gebied Castricum op negatieve wijze beïnvloedde? Of is er een alternatieve verklaring voor deze hoge, negatieve correlaties?

¹² In 2003, het jaar dat het aantal succesvolle broedgevallen van de Sperwer in gebied Castricum terugviel naar 2, maar door Choco en haar partner(s) nog niet succesvol werd gebroed, was op een ander nest, vlakbij het nest van Choco, al wel een succesvol broedgeval van de Buizerd. Het is mogelijk dat haar latere partner daar al onderdeel van uitmaakte.

Sperwerpredatie

In de *Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels* is de Sperwer in de bijlage met zomerprooien van Buizerds in Drenthe in 1982-92 niet terug te vinden (Bijlsma 1993). In de bijlage met prooien en prooiresten op nesten van Buizerds in Nederland in 2010 (Bijlsma 2011) gebeurt dat wel. Het aantal malen dat Sperwers in 2010 als prooi(rest) op een nest van de Buizerd zijn aangetroffen (2x) valt echter in het niet bij het aantal malen dat dit in 2010 in Nederland (20x) of in 1982-92 in Drenthe (28x) op een haviknest werd vastgesteld. Let wel: nestpredatie werd daarbij niet meegeteld. In de paragraaf over het broedsucces van de Sperwer wordt aangegeven dat in Drenthe tijdens de onderzoeksperiode predatie 24x als mislukkingsoorzaak werd vastgesteld (Bijlsma 1993). In 22 gevallen was de predator bekend: 20x Havik, 1x Eekhoorn en 1x Buizerd. In het artikel met de broedresultaten in Nederland in 2010 wordt aangegeven dat bij de Sperwer 25x ei- of jongenpredatie als mislukkingsoorzaak werd vastgesteld. In zes gevallen wordt de predator vermeld: 4x Havik, 1x Gaai en 1x Buizerd. In de laatste twee gevallen was sprake van eipredatie. Maar hoe werd vastgesteld wie in die gevallen de predator was? Werd door de onderzoekers gezien door wie het sperwernest werd gepredeerd? Of werd dit geconcludeerd aan de hand van prooiresten bij het nest?¹³ En is de kans dat de Havik als predator wordt aangewezen in het laatste geval niet onevenredig groot? Met name de Havik zal immers volwassen Sperwers en grote jongen slaan en daarvan zullen, anders dan bij predatie van eieren en kleine jongen (meer de specialiteit van een predator als de Buizerd?), relatief gemakkelijk resten worden teruggevonden. In het stuk over de Ransuil in de *Avifauna van Nederland* stellen Bijlsma *et al.* (2001): 'In de jaren tachtig en negentig is predatie door Havik (van adulte en nestjonge Ransuilen) en Buizerd (nestjongen) een steeds belangrijker rol gaan spelen in de aantalsontwikkeling'. Maar waarom zou dat niet gelden voor predatie van nestjongen van de Sperwer door de Buizerd?¹⁴

In de afgelopen twaalf jaar zijn wij er nooit getuige van geweest dat een nest van een Sperwer door een Havik of Buizerd werd gepredeerd. Op 8 juli 2000 werden door ons bij een sperwernest wel twee Bosuilen aangetroffen. Onduidelijk is of die het sparrenbosje waarin dit nest zich bevond als slaappleats gebruikten of dat zij het op een van de jongen hadden gemunt¹⁵. Op 29 mei 2010 werd door ons een sperwernest ontdekt doordat een van de oudervogels heftig alarmeerde en in de onmiddellijke nabijheid twee geagiteerde Gaaien aanwezig waren. Bij de nestcontrole met camera

¹³ Bijlsma geeft aan dat hij het in lang niet al die gevallen zeker weet. Zelf komt hij tot een dergelijke conclusie 'op grond van plukwijzes (havik vaak ter plekke, maar nooit volledig, want prooi versleept; buizerd zelden ter plekke) en verloren veertjes (sperwers ataqueren, en vaak vind je veertjes van de roofvijand)'.
¹⁴ Bijlsma geeft aan dat hij voor de stelling dat bij de Sperwer de Havik de belangrijkste predator is 'veel kleine aanwijzingen' heeft. Dat predatie van sperwernesten door de Buizerd is toegenomen, is iets waarvan hij overtuigd is. Deze toename zou te maken kunnen hebben met het feit dat de Buizerd, net als de Havik (Rutz & Bijlsma 2006), in toenemende mate te maken heeft met voedselschaarste (Bijlsma 2009).

¹⁵ Door Bijlsma wordt dit laatste waarschijnlijk geacht. In Drenthe is, zo heeft hij geconstateerd, predatie van sperwernesten door de Bosuil toegenomen. En in de studiegebieden van Newton in het zuiden van Schotland en Van Diermen in Noord-Brabant zou dit ook een belangrijke mislukkingsoorzaak zijn. Ook hierbij zou voedselschaarste een rol kunnen spelen.

een kleine week later bleek dit nest leeg te zijn. Wellicht zijn de eieren door de Gaaien geroofd. Dat zowel de Sperwer als de Gaaien in eerste instantie werden opgeschrikt door een andere predator is echter niet uitgesloten.

Dat een Sperwer door een Havik werd geslagen, hebben wij in de afgelopen twaalf jaar ook nooit gezien. Wel maakten wij mee dat een Ransuil, een duif, een Meerkoet en een meeuw ten prooi vielen aan een Havik¹⁶. Resten van (jonge) Sperwers hebben wij geregeld aangetroffen, zowel op plaatsen waar zij door de Havik werden geplukt als op het nest. In 2010 werd bovendien de ring van een van de Sperwers, die dat jaar op een nest in gebied Castricum werd grootgebracht, onder een haviknest in dat gebied aangetroffen. In 2005 hebben wij in het zuidoosten van ons gebied echter ook meegemaakt dat een Sperwer zijn jongen grootbracht op een nest dat zich op ongeveer 40 meter afstand van een haviknest bevond. Deden deze Sperwers dat in een vlag van verstandsverbijstering? Of handelden zij als Rotganzen die in een goed lemmingenjaar, ter bescherming tegen andere predatoren, hun nest maken vlakbij dat van een Sneeuwuil? En: zou de Buizerd, of zelfs: (de partner van) Choco, in dit geval niet die andere predator zijn geweest?

Dank

Dit artikel verscheen eerder in De Winterkoning, het blad van de Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland. De auteur dankt Rob Bijlsma, Henk van der Leest, Henk Levering, Rienk Slings en Dook Vlucht voor hun commentaar op een eerdere versie van dit artikel, en Huub Huneker voor nadere informatie over broedgevallen van de Torenvalk in de jaren negentig in gebied Heemskerk.

Summary

Vroege J.A. 2012. Raptors depredated by other raptors in the dunes of Noord-Kennemerland. De Takkeling 20: 145-154.

The number of Goshawk *Accipiter gentilis* territories in the dunes between Camperduin and Wijk aan Zee (7189 ha) increased from 9 in 1993 to 21-25 in 2000-09. Since then, numbers slightly declined to 17-20 territories in 2009-11. It was probably because of the rise of the Goshawk that the Hobby *Falco subbuteo* disappeared from the dunes, retreating to the polder area. The number of Hobby territories in the dunes between Camperduin and Wijk aan Zee decreased from 18 in 1993 to 2-6 in 2000-2004, and to 0-2 in 2005-2011. Since 2001 these have been only hunting territories. The last

---

¹⁶ Van de Ransuil die werd geslagen in het noorden ons gebied zagen wij niet meer dan een wolk van veren. Bij het slaan van de duif zagen wij, vanaf de Papenberg, de Havik eerst hoogte winnen en zich vervolgens met grote snelheid op zijn prooi storten, ook nu weer met een wolk van veren als gevolg. Bij de Meerkoet was dat niet het geval. Die zwom dan ook in het Hoefijzermere toen hij door de Havik werd geslagen. De Havik bleef vervolgens op zijn prooi zitten en peddelde met behulp van zijn vleugels naar een van de eilandjes. Lammertink (2003) beschrijft een soortgelijk geval, op dezelfde plek, maar dan met een Wilde Eend als prooi. De meeuw was al door de Havik geslagen toen wij hem in de polder ten zuiden van Castricum opmerkten. Door een Buizerd werd die Havik vervolgens bij zijn prooi weggejaagd.

successful breeding attempt was in 1998. The number of Sparrowhawk *Accipiter nisus* territories also decreased – probably because of the rise of the Goshawk - from 20-22 in 1993-1995 to 14-16 in 1996-1998. After that there was an increase to 21-26 territories in 1999-2001, and a gradual decrease to 9-11 territories in 2009-2011. It is unclear how the temporary increase in the number of Sparrowhawk territories in 1999-2001 can be explained. Did Sparrowhawks hide their nests better and behave less conspicuously than before? Or was this temporary increase the result of an abundance of food for the Goshawk in 1999-2001 and a shortage of food in the following years? The Pearson correlations between the number of successful breeding attempts for the Sparrowhawk in the dunes near Castricum (1058 ha) and the number of successful breeding attempts in this area for the Goshawk, the Buzzard *Buteo buteo* and one specific female Buzzard were -.20, -.86 and -.67, respectively. Does this mean that the influence of the Goshawk (especially predators of adult Sparrowhawks and older chicks) is overestimated and the influence of the Buzzard (possibly predators of eggs and/or younger chicks – the remains of which are more difficult to find) is underestimated?

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co., Haarlem.
- Bijlsma R.G. 2009. Lange voedselvluchten bij Buizerds *Buteo Buteo* in het broedseizoen: een gevolg van voedselschaarste? *De Takkeling* 17: 250-255.
- Bijlsma R.G. 2011. Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2010. *De Takkeling* 19: 6-51.
- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). Haarlem/Utrecht: GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij.
- Dekkers K. 2001. Verslag roofvogelinventarisatie duinstreek tussen Wijk aan Zee en Camperduin 2001. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin.
- Huneker H. 1994. Boomvalken in het Noordhollands Duinreservaat. *De Winterkoning* 29(2): 38-57.
- Koning F. 2010a. Boomvalk. In: Scharringa C.J.G., Ruitenbeek W. & Zomerdijk P.J. (red.), Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009: 128-129. Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland en Landschap Noord-Holland.
- Koning F. 2010b. Torenavalk. In: Scharringa C.J.G., Ruitenbeek W. & Zomerdijk P.J. (red.), Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009: 126-127. Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland en Landschap Noord-Holland.
- Koning F. 2010c. Sperwer. In: Scharringa C.J.G., Ruitenbeek W. & Zomerdijk P.J. (red.), Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009: 122-123. Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland en Landschap Noord-Holland.
- Knijnsberg L., Levering H. & Vlugt D. 1996. Verslag roofvogelinventarisatie duinstreek tussen Wijk aan Zee en Camperduin 1996. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin.
- Knijnsberg L., Levering H. & Vlugt D. 1997. Verslag roofvogelinventarisatie duinstreek tussen Wijk aan Zee en Camperduin 1997. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin.
- Knijnsberg L., Levering H. & Vlugt D. 1998. Verslag roofvogelinventarisatie duinstreek tussen Wijk aan Zee en Camperduin 1998. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin.
- Lammertink M. 2003. Roeiende havik. *De Winterkoning* 38(2): 63.

- Leest H. van der 2009. Observaties van broedgeval Boomvalk in Castricum. De Winterkoning 44(1): 3-6.
- Leest H. van der 2010. Wat is er toch mis met de Boomvalk? De Winterkoning 45(2): 17-19.
- Leest H. van der 2011. Eindelijk weer eens uitgevlogen jonge Boomvalken. De Winterkoning 46(2): 19-20.
- Leest H. van der 2012. Broedgevallen Boomvalk 2011. De Winterkoning 47(1): 2-4.
- Levering H. 2011. Verslag roofvogelinventarisatie 2011. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin, Castricum.
- Levering H. & Vlugt D. 1995. Verslag roofvogelinventarisatie duinstreek tussen Wijk aan Zee en Camperduin 1995. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin, Castricum.
- Levering H., & Vlugt D. 1999. Verslag roofvogelinventarisatie duinstreek tussen Wijk aan Zee en Camperduin 1999. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin, Castricum.
- Rutz C. & Bijlsma R.G. 2006. Food-limitation in a generalist predator. Proceedings of The Royal Society B 273: 2069-2076.
- Sergio F. & Hiraldo F. 2008. Intraguild predation in raptor assemblages: a review. Ibis 150, Suppl. 1: 132-145.

Adres: Laanacker 15, 1902 AK Castricum (j.vroege@casema.nl).